

РОЗДІЛ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

АРХІТЕКТУРА ФОРМУВАННЯ ПОЛЮСІВ РОСТУ ДЕПРЕСИВНОГО РЕГІОНУ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

ARCHITECTURE FOR THE DEVELOPMENT OF POLES IN THE DEPRESSED REGION IN THE SYSTEM OF SOCIAL AND ECONOMIC SECURITY

УДК 332.121:336.143.2 (043.3)

Вахович І.М.

професор, д.е.н.,
завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Луцький національний технічний
університет

Купира М.І.

к.е.н., старший викладач викладача
кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Луцький національний технічний
університет

У статті сформовано соціально-економічну архітектуру полюсів росту для депресивного регіону, що утворюється навколо регіонального центру та включає в себе полюс зростання, полюс інтеграції і полюс розвитку, що проходять чотири етапи дифузії до настання в регіоні стану безпеки, враховуючи при цьому відсоток бюджетного забезпечення.

Ключові слова: депресивний регіон, соціально-економічна безпека, дифузія соціально-економічної безпеки, полюс росту, бюджетне забезпечення.

В статье сформирована социально-экономическая архитектура полюсов роста для депрессивного региона, которая образуется вокруг регионального центра и включает в себя полюс роста, полюс интеграции и полюс развития, проходящих четыре

этапа диффузии до наступления в регионе состояния безопасности, учитывая при этом процент бюджетного обеспечения.

Ключевые слова: депрессивный регион, социально-экономическая безопасность, диффузия социально-экономической безопасности, полюс роста, бюджетное обеспечение.

In the article, the socio-economic architecture of the growth poles is formed for the depressed region that appears near a regional centre and includes the increase pole, the integration pole, and the development pole. They pass four stages of diffusion to the increase of the state of security in the region, taking into account the percent of the budgetary provision.

Key words: depressed region, social and economic security, diffusion of socio-economic security, growth pole, budgetary provision.

Постановка проблеми. Депресивні території не можуть самостійно подолати наростаючу негативну ситуацію та забезпечити розвиток у довгостроковій перспективі. Вирішення цієї проблеми потребує системного підходу на основі реалізації фінансової санації депресивного регіону, що спрямована на недопущення та лікування наслідків депресивності. Крім того, санація є базою для прийняття різного роду оздоровчих регіональних програм. На її основі місцевими органами влади створюється та реалізується система заходів, спрямованих на лікування депресивного стану в регіоні. У таких умовах виявлення та використання полюсів росту регіонів, пошук незадіяних резервів їх зростання та створення фінансових передумов їх підтримки є пріоритетними завданнями регіональної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем виникнення, шляхів подолання рівня депресивності регіонів, забезпечення належного рівня соціально-економічної безпеки через архітектуру формування полюсів росту депресивного регіону є предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: М. Портер, Т. Хагерstrand, Ж. Бодвіль, П. Хагет, І. Вахович, Г. Фетисов. Однак, незважаючи на вагомий науковий здобуток із зазначених питань, проблема формування полюсів росту депресивного регіону залишається невирішеною.

Постановка завдання. Метою дослідження є формування нової парадигми теоретичних засад

архітектури формування полюсів росту депресивного регіону, орієнтованої на забезпечення соціально-економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Модель реалізації санації у забезпеченні соціально-економічної безпеки в депресивному регіоні передбачає забезпечення фінансової спроможності за трьома напрямками: забезпечення соціально-економічної безпеки через фінансову достатність розвитку регіону, забезпечення соціально-економічної безпеки через фінансову дієздатність розвитку регіону, забезпечення соціально-економічної безпеки через фінансову стійкість соціально-економічного розвитку регіону.

Проте низька дієздатність депресивних регіонів лише посилює небезпеку та не виконує умов взаємозалежності напрямів забезпечення соціально-економічної безпеки, за якими виконання одного напрямку посилює ефективність іншого та забезпечує результативність наступного кроку в системі. Однак для більшості регіонів України, віднесених до депресивних, практичне вирішення та впровадження напрямів є проблематичним, що доводить наше твердження про використання індивідуального підходу до системи санації з урахуванням причин та глибини депресії.

Відповідно, рівень забезпечення фінансовими ресурсами дає змогу долати кризові ситуації та забезпечувати безпеку в довгостроковій перспективі.

У зв'язку з диспропорційністю в даному напрямі необхідно здійснювати пошук джерел формування фінансових ресурсів. Це залучені та позикові ресурси депресивного регіону і власні фінансові ресурси депресивного регіону.

Серед власних фінансових ресурсів стратегічно важливими можуть бути: фінансові ресурси тіншового сектору економіки; фінансові ресурси в системі «регіон – центр»; фінансові ресурси населення у вигляді заощаджень; фінансові ресурси, що беруть участь в офшорних схемах; ресурси фінансово-кредитних установ, не задіяних у фінансово-економічному процесі; фінансові кошти суб'єктів господарювання.

Разом із тим, щоб бути фінансово спроможним та посилити бюджетну забезпеченість регіону, доцільно нарощувати власну дохідну базу передусім за рахунок ефективності використання наявного ресурсного потенціалу, тому на сучасному етапі розвитку, забезпечення соціально-економічної безпеки базується на фінансовій спроможності регіону через ефективну дієздатність учасників економічного процесу.

Вирішальним фактором у системі санації депресивного регіону є результативність, яка за М. Портером [1] визначається як «здатність» території ефективно використовувати ресурси, що дислокуються на регіональному рівні. Ця «здатність» безпосередньо залежить від «даймонду», основними складниками якого є: продуктивні сили, економічні відносини та механізм господарювання. До уваги доцільно взяти ще дві додаткові змінні: роль органів місцевого самоврядування та випадкові обставини, які можуть істотно впливати на головні компоненти «даймонду».

Тобто регіону має бути притаманна багаторегіональна ділова активність, що визначає вплив інвестиційного складника на розвиток регіонального «даймонду». Модель М. Портера потребує дослідження умов, які, з одного боку, дають змогу регіону використовувати свої соціально-економічні переваги, а з іншого – визначити механізми оптимізації впливу соціально-економічної небезпеки на депресивний регіон. Окрім того, за утворення та послідовного розвитку територіальних угруповань у межах регіону суттєво розширюються повноваження органів місцевої влади в напрямі створення регіону соціально-економічної безпеки.

Важливою та складною проблемою у процесі визначення пріоритетів розвитку є скорочення технологічного розриву та визначення лідерів у даному напрямі. Згідно із західною моделлю «наукомісткої спеціалізації», обґрунтуємо спеціалізацію розвинутих регіонів як виробництво та експорт технологічно складних товарів, а депресивних регіонів – як виробництво та експорт ресурсомістких товарів, що потребує швидкої модифікації. Тобто безпека розвинутого регіону визначається

неціновими факторами, а безпека депресивного регіону – ціновими, що призводить до негативного зростання. За таких умов регіону потрібно обмежувати імпорт та посилити внутрішньогалузеву спеціалізацію.

Базуючись на вченні Т. Хагерстранда [2] про вплив дифузії інновації на просторовий розвиток, обґрунтуємо дифузійно-соціально-економічну безпеку в регіональному аспекті для санації депресивного регіону. Під дифузійною будемо розуміти процес упровадження соціально-економічної безпеки та поширення її в усі райони регіону до того часу, поки вона не призведе до вирівнювання диспропорцій та забезпечення стану безпеки.

Дифузійно-соціально-економічна безпека проходить у чотири етапи [3]:

- початковий етап – дифузійний процес розпочинається під час виникнення стану депресії в регіоні та супроводжується виведенням регіону із системи «центр – периферія»;

- етап «справжньої дифузії» розпочинається під дією перенесення потужних відцентрових сил, що призводять до утворення нових центрів у депресивних регіонах, віддалених від центру та до скорочення різких регіональних контрастів, що характерно для першого етапу;

- етап «конденсації» – відбувається однаковим поширенням заходів безпеки у депресивних регіонах;

- етап «насичення» – спостерігається загальний, але повільний підйом до максимуму та виведення регіону зі стану депресії.

Тобто дифузійно-соціально-економічна безпека на першому етапі виходу з депресії відбувається в містах, потім за ефектом сусідства забезпечується безпека на прилеглих територіях до центру, на останньому етапі дифузійно-соціально-економічна безпека забезпечується у віддалених районах регіону. Швидкість дифузії залежить передусім від трансляційної симетрії та мотиваційного складника розвитку.

Тому санація депресивного регіону передбачає утворення регіонального полюса росту, що являє собою взаємодію трьох компонентів, які інтегруються в регіоні та забезпечують соціально-економічну безпеку в зоні свого впливу.

За Ж. Бодвілем [4] полюси зростання – це міста з диверсифікованою структурою господарства, для яких характерний інноваційно-технологічний аспект. Полюси інтеграції охоплюють систему міст із високим рівнем концентрації промисловості. Полюси розвитку – агломерації з розвиненою структурою агропромислового комплексу (табл. 1).

Соціально-економічна архітектура полюсів росту для депресивного регіону формується навколо центру, включаючи в себе полюс зростання, полюс інтеграції і полюс розвитку, що проходять чотири етапи дифузії до настання в регіоні

Таблиця 1

Архітектура формування полюсів росту депресивного регіону в системі соціально-економічної безпеки

Етапи проходження	Полюс зростання		Полюс інтеграції		Полюс розвитку	
	Інноваційно-технологічний аспект розвитку (IT-технології, інноваційна інфраструктура, науково-дослідні центри, технологічна модернізація)	Інноваційно-технологічний аспект розвитку (IT-технології, інноваційна інфраструктура, науково-дослідні центри, технологічна модернізація)	Промисловий аспект розвитку (високотехнологічна промисловість, транспортно-логістична система, відновлювальна енергетика)	Промисловий аспект розвитку (високотехнологічна промисловість, транспортно-логістична система, відновлювальна енергетика)	Агропромисловий аспект розвитку (створення європейської моделі АПК, імпортзаміщення, конкурентоспроможний експорт продукції)	Агропромисловий аспект розвитку (створення європейської моделі АПК, імпортзаміщення, конкурентоспроможний експорт продукції)
	Початковий етап (населення, ресурси, кліматичні умови, територіальне розташування)					
I	Етап «справжньої дифузії»	20 % організаційна підтримка та створення територіальних інноваційних структур, шляхом вдосконалення органів управління, діяльності спеціальних міжвідомчих органів, розроблення та реалізація державних програм, затвердження пріоритетних напрямів діяльності техно-парків	25 % стимулювання науково-дослідних та конструкторських робіт для потреб промисловості, структурне пристосування і модернізація промисловості до умов глобалізації світового господарства	35 % розроблення та впровадження концепції забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора через систему ефективного використання трудових та природних ресурсів кожного регіону		
II	Етап «конденсації»	50 % розвиток інноваційної інфраструктури регіону, що сприяє збільшенню кількості об'єктів малого та середнього бізнесу, прискорення дифузії нововведень, зростання інноваційного потенціалу регіонів, організація економіки регіону за допомогою новітніх та інноваційних методів, створення нових робочих місць для висококваліфікованих фахівців	50 % розроблення та впровадження інноваційних проектів та новітньої техніки, реалізація яких є вигідною на регіональному рівні та забезпечує організацію виробничого процесу з найменшою екологічною шкодою, мінімізацію токсичних викидів та рівня забруднення навколишнього середовища, сприяє фінансуванню виробництва та реалізації екологічно чистих товарів	60 % структурна перебудова агропромислового комплексу, вирішення екологічних проблем та соціальних завдань розвитку, забезпечення якості продукції та збільшення обсягів експорту екологічно чистої продукції; створення умов для розвитку ефективного підприємництва в АПК		
III	Етап «насичення»	30 % формування сприятливої інвестиційної політики, що сприятиме залученню інвесторів для вкладення коштів у виробництво та розбудову інноваційно-технологічного сектору економіки регіону, соціальний захист та раціональне природокористування за рахунок використання інновацій	25 % зниження частки сировинних галузей у ВВП, стабілізація частки вторинного сектора, обробної промисловості та її ядра – машинобудування зростання маси використовуваних технологічних нововведень у вторинному секторі, лібералізація зовнішньої торгівлі	15 % нарощування обсягів інвестицій, у тому числі іноземних, та їх інноваційне спрямування, забезпечення сталого розвитку сільських територій, упровадження сучасних технологій переробки сільгосппродукції та підвищення екологічної безпеки харчових виробництв		
		↓	↓	↓	↓	↓
Стан безпеки	←	Створення технопаркових структур (зони high-tech: технополіси, технопарки, інноваційні центри)	←	формування промислової інфраструктури на основі принципу саморозвитку регіону	←	Створення бізнес-інкубаторів

Джерело: розроблено автором

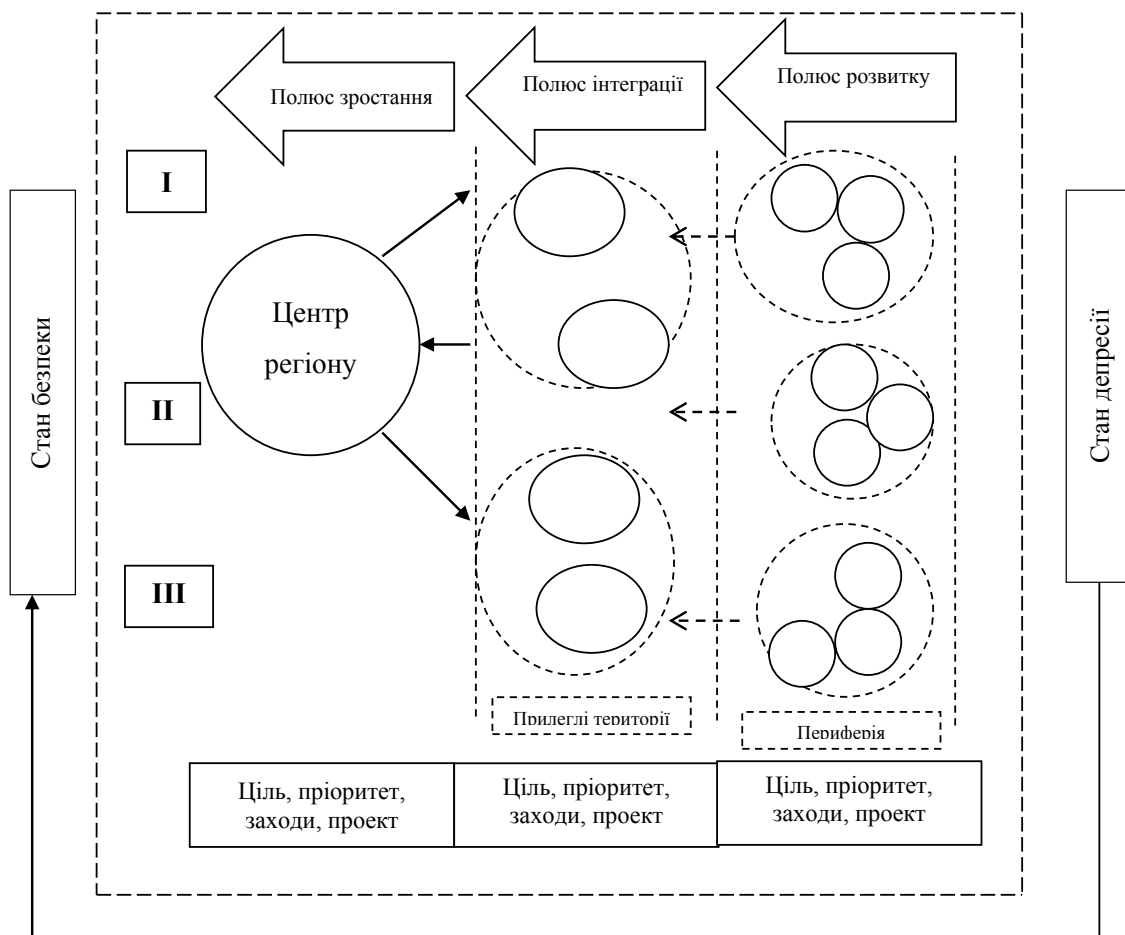

Рис. 1. Система формування полюсів росту депресивного регіону в системі соціально-економічної безпеки

Джерело: розроблено автором

стану безпеки, враховуючи при цьому відсоток бюджетного забезпечення (рис. 1).

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, визначено, що вирішальним фактором у системі санації депресивного регіону є результативність, яка за М. Портером визначається як «здатність» території ефективно використовувати ресурси, що дислокуються на регіональному рівні. Ця «здатність» безпосередньо залежить від «даймонду», основними складниками якого є: продуктивні сили, економічні відносини та механізм господарювання. До уваги взято ще дві додаткові змінні: роль органів місцевого самоврядування та випадкові обставини, які можуть істотно впливати на головні компоненти «даймонду».

Сформовано соціально-економічну архітектуру полюсів росту для депресивного регіону, що утворюється навколо регіонального центру та включає в себе полюс зростання, полюс інтеграції і полюс розвитку, що проходять чотири етапи дифузії до настання в регіоні стану безпеки, враховуючи при цьому відсоток бюджетного забезпечення.

Ці напрацювання є важливими під час формування стратегічних та тактичних заходів регіональ-

ної політики бюджетного регулювання депресивних регіонів для забезпечення стану соціально-економічної безпеки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пономаренко В.С., Клебанова В.С. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование: монография. Х.: ИНЖЭК, 2004. С. 41.
2. Hagerstrand T. Innovation diffusion as a spatial process. Postscript and translation by Allan Pred. Translated with the assistance of Greta Haag. Chicago: University of Chicago Press, 1967. 334 p.
3. Харрет П. Пространственный анализ в экономической географии; под ред. В.М. Гохмана, Ю.В. Медведкова. М.: Прогресс, 1968. 392 с.
4. Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков: в 5 т; сопред. редкол. Г.Г. Фетисов, А.Г. Худокормов. Т. 4: Век глобальных трансформаций; отв. ред. Ю. Ольсевич. М.: Мысль, 2004. 932 с.
5. Регіональний вимір бюджетного регулювання депресивних територій в системі забезпечення соціально-економічної безпеки: монографія / І.М. Вахович, М.І. Купира. Луцьк: ЛНТУ, 2017. 230 с.

6. Регіональна політика фінансової стабілізації в умовах структурної модернізації економіки: монографія / За ред. І.М. Вахович. Луцьк: ЛНТУ, 2017. С. 169–204.

REFERENCES:

1. Ponomarenko V. S., Klebanova V. S. Zkonomicheskaiia bezopasnost rehyona: analiz, otsenka, prohnozyrovanye: monohrafiia. X.: YD "YNZhZK", 2004. S. 41.

2. Hagerstrand T. Innovation diffusion as a spatial process. Postscript and translation by Allan Pred. Translated with the assistance of Greta Haag. Chicago: University of Chicago Press, 1967. 334 p.

3. Khahhet P. Prostranstvennyi analiz v ekonomicheskoi heohrafiy; pod red. V. M. Hokhmana, Yu. V. Medvedkova. M. : Prohress, 1968. 392 s.

4. Myrovaia ekonomicheskaiia mysl. Skvoz pryizmu vekov: v 5 t; sopred. redkol. H. H. Fetysov, A. H. Khudokormov. T. 4: Vek hlobalnykh transformatsyi ; otv. red. Yu. Olsevych. M. : Mysl, 2004. 932 s.

5. Rehionalnyi vymir biudzhethnoho rehuliuвання depresyvykh terytorii v systemi zabezpechennia sotsialno-ekonomichnoi bezpeky: Monohrafiia / I.M. Vakhovych, M.I. Kupyra. – Lutsk: IVV Lutskoho NTU, 2017. – 230 s.

6. Rehionalna polityka finansovoi stabilizatsii v umovakh strukturalnoy modernizatsii ekonomiky: Monohrafiia / za red. Vakhovych I. M.– Lutsk: RVV LNTU, 2017. – 284 s. – S. 169-204.

Vakhovitch I.M.

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Department of Finance,
Banking and Insurance
Lutsk National Technical University

Kupyra M.I.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Instructor at Department of Finance,
Banking and Insurance
Lutsk National Technical University

ARCHITECTURE FOR THE DEVELOPMENT OF POLES IN THE DEPRESSED REGION IN THE SYSTEM OF SOCIAL AND ECONOMIC SECURITY

Depressed territories cannot independently overcome an increasing negative situation and provide development in a long-term prospect. The decision of this problem needs an approach of the systems on the basis of realization of financial rehabilitation of the depressed region, which is directed to the non-admission and treatment of consequences of depression. Moreover, sanitation is the basis for the acceptance of different aspects of the health regional programs. On its basis, created local authorities and the system of measures, directed to the treatment of depression in a region will be realized. In such conditions of exposure and use of poles of growth of regions, a search for the uninvolved backlogs of their growth and creation of financial pre-conditions of their support is foreground job of regional policy.

The purpose of the study is forming a new paradigm of theoretical principles of the architecture of forming the growth poles of a depressed region, oriented to providing socio-economic security.

It is determined that the decisive factor in the system of rehabilitation of a depressed region is effectiveness, which, according to M. Porter, is determined to use "ability" of territory resources, which are located at the regional level. This "ability" directly depends on "diamond" the basic components of which are: productive forces, economic relations, and the mechanism of management. Two additional variables – the role of organs of local self-government and casual circumstances, which can substantially influence on the main components of "diamond", are taken into account.

The socio-economic architecture of the growth poles is formed for the depressed region that appears near a regional centre and includes the increase pole, the integration pole, and the development pole. They pass through four stages of diffusion to the increase of the state of security in the region, taking into account the percent of the budgetary provision.

These developments are important at forming strategic and tactical measures of regional policy of the budgetary regulation of depressed regions for the sake of providing the state of socio-economic safety.